

**Guió de la conferència al Rotary Club de Cambrils:
*Continuïtats i discontinuïtats en el poblament del terme de Cambrils***

Manel Tarés Lagunas, 11 de març de 2008

Què volem dir quan ens referim als orígens de Cambrils?

Quan parlem dels orígens de la vila de Cambrils, hauríem de referir-nos exclusivament a la creació de la vila a mitjan segle XII. Només en aquest cas resta palesa una continuïtat poblacional fins als nostres dies. En èpoques anteriors, s'ha demostrat l'existència de poblaments en diverses èpoques històriques i prehistòriques, però la continuïtat és compromesa. Encara menys –i això ho dic per desfer algunes malinterpretacions que s'han fet en la historiografia tradicional–, amb els coneixements actuals no es pot postular un paral·lelisme entre el poblament romà del municipi i la colonització feudal: enmig d'aquests dos episodis existeix un llarg període fosc d'uns 800 anys, en el qual es desconeix l'estat de poblament d'aquestes terres.

D'altra banda, tampoc ens serveix el concepte actual de municipi per parlar dels orígens de Cambrils. El municipi actual es va crear per decret llei a mitjan segle XIX, arran de l'annexió de diverses partides de terra, amb un estatus anterior d'autonomia que tindrem ocasió d'explicar.

Per tant, abans de la colonització feudal no es pot parlar dels orígens de la vila de Cambrils, sinó dels orígens del poblament d'aquest bocí de terra on actualment està assentada la nostra vila, el terme de Cambrils. Alhora, qualsevol precisió sobre aquest període precedent, anterior a la feudalització, s'ha de fer per a una àrea més àmplia que la de l'actual municipi. Se sol parlar de territori per referir-se a una àrea de límits vagues i no necessàriament referida a una àrea natural. Encara millor, els estudis sobre aquests temes solen particularitzar tota aquesta comarca natural que anomenem Camp de Tarragona i que els propis romans concebien com l'*Ager Tarraconensis*.

El poblament antic del terme de Cambrils

Jaume Massó, actual director del Museu de Reus, va escriure el 1990 un llibre titulat "El Terme de Cambrils a l'Antiguitat", on feia un recull sistemàtic dels jaciments arqueològics identificats al terme i les notícies de troballes que s'havien fet fins a la data. Des d'ençà, el nombre de troballes ha crescut espectacularment, però, en canvi, ningú s'ha dedicat encara a actualitzar l'estudi d'en Massó. No obstant això, està en curs una recerca presentada a la Beca de Recerca Vila de Cambrils sobre el Neolític al terme. Tots aquests estudis, realitzats per especialistes, són necessaris per bé que aquests temes solen ser força tècnics i es fa imprescindible l'ajut d'un professional que divulgui adequadament els nous coneixements adquirits. Per bé que jo no sóc especialista en aquesta època de la Història (o hauríem de dir la Prehistòria), desconec l'estat del coneixement actual sobre el poblament i el medi ambient al Camp de Tarragona en aquells temps, però miraré de donar quatre pinzellades.

Segons el llibre de Massó, fa molts anys s'havia documentat la troballa a Cambrils de puntes de sílex del Paleolític Mitjà (anterior al 40.000 BP). D'aquestes èpoques tan reculades i incertes hi ha troballes en altres indrets de la comarca i s'ha avançat molt en els darrers anys amb la descoberta de nous jaciments i, sobretot, l'aplicació de les darreres metodologies de l'arqueologia.

A partir del Neolític es pot parlar ja de poblaments confirmats al terme. Com ja sabeu, el Neolític marca una gran revolució en la història dels humans, ja que s'evidencia un canvi important en les estratègies econòmiques de subsistència, és a dir, la introducció d'activitats de producció d'aliments.

Recentment, ha cobrat importància l'estudi per part de la Universitat Rovira i Virgili del jaciment del Cavet, situat entre el Regueral i la riera de Riudoms. La datació radiocarbònica ha permès comprovar l'existència d'ocupacions des d'almenys el 6600 BP (4600 aC) i, per tant, el jaciment del Cavet constituïria una de les referències més antigues del Neolític a la costa mediterrània ibèrica. Les ocupacions es van prolongar fins a època ibèrica, sense que es pugui

suposar cap mena de continuïtat (ja que parlariem d'un interval de temps de 4000 anys), malgrat la utilització de les mateixes estructures (sitges i dipòsits). Al Camp de Tarragona, però, són molt nombroses les referències a ocupacions neolítiques a La Boella, Reus, Riudoms, Salou, El Brugar, etc.

Ja en època històrica cal fer referència al poblament iber a partir del segle IV aC, ben representat al terme de Cambrils. S'anomenen cassetans la gent que poblava el Camp de Tarragona en aquella època, en relació a Kesse (o Tarakon), un antic poblament iber de Tarragona. Pel que fa a Cambrils, s'ha barallat la hipòtesi d'un antic poblat ibèric sobre el turó de Vilafortuny, amb possible continuació romana.

De fet, la romanització del Camp de Tarragona es realitzà sobre una base indígena, amb la qual es va mesclar. Els romans van arribar a Tarragona el 218 aC i hi van bastir un campament militar que va acabar evolucionant en la ciutat de Tarraco. Segons els investigadors, va ser a partir de la segona meitat del segle I aC quan es va produir l'assentament del model territorial romà al Camp de Tarragona. Aquest model consistia en la divisió del territori rural, l'*Ager Tarraconensis*, en un sistema ortogonal i l'obtenció de parcel·les repartides als colons en un procés conegut com a centuriació o cadastre romà. La retícula parcel·lària estaria formada per centúries de 20 *actus* de costat, equivalents a uns 700 metres, i la seva traça encara es pot endevinar fossilitzada en l'actual parcel·lació del camp cambrilenc.

La via romana i els cursos fluvials van servir d'eixos naturals per a la centuriació, mentre que, paral·lela a la costa, transcorria la Via Domitia o Augusta, un traçat viari d'elevada importància que ha perviscut fins als nostres dies, resseguit en alguns trams per l'actual Carretera General. Es corresponia amb l'antic Camí d'Hèrcules, d'època protohistòrica. El poblament romà del terme de Cambrils està documentat per nombrosos jaciments, però en cap cas es pot parlar d'una ciutat romana o alguna altra mena de poblat (*oppidum*). De fet, sembla ser que durant els primers segles (època republicana) hi hagué coexistència del model romà (itàlic) amb el model indígena, fins que aquest darrer restà absorbit.

Les diferents estructures localitzades al terme corresponen a habitatges aïllats, alguns d'ells del tipus vil·la. Els principals poblaments romans localitzats fins ara al terme de Cambrils són: la Llosa, l'Esquirol, la Pujada de na Ponça, la Parellada, la Torre de la Bargallona, el Cap de Sant Pere i els Tallats. Una part d'ells són del tipus vil·la, terme que designa una gran explotació rural d'influència itàlica implantada aquí cap a la segona meitat del segle I aC. De fet, el procés de romanització del territori de Tarragona encara no es comprèn clarament i no s'han obtingut resultats tan avançats com en altres zones de Catalunya.

D'altra banda, l'associació d'un antic poblat anomenat Oleastrum amb l'actual vila de Cambrils és errònia. Cal situar Oleastrum prop de l'actual Hospitalet de l'Infant i sembla que era una posada (*mansiones*) vora la Via Augusta. Durant el Baix Imperi les vil·les foren probablement abandonades (en el cas de la Llosa es pot datar l'última ocupació al segle V de la nostra era). A partir d'ara comença una llarga etapa de gairebé un mil·lenni, de la qual en tenim un gran desconeixement pel que fa al poblament. Les recents troballes vora la Torre de la Bargallona són una mostra de la pervivència de l'hàbitat rural en època tardoantiga, ja que el conjunt ha estat datat entre els segles V i VIII dC.

Pel que fa a la ciutat de Tarragona, que havia dominat el territori durant tota l'època romana, sofreix una forta contracció, com totes les ciutats de l'època. No obstant això, la ciutat comença a consolidar el seu paper en la jerarquia de l'Església i s'hi estableix el nou model visigòtic. Es desconeix, però, com s'articulà el poblament rural a les noves circumstàncies.

El període musulmà representa una de les grans incògnites per a la historiografia tarragonina. La capital va ser ocupada l'any 716, si no abans i tot. Com diu l'historiador Anton Jordà: "Tarragona no quedà derruïda més del que ja ho estava". La tradició diu que el Camp de Tarragona restà despoblat fins al segle XI (cap a l'any 1000), però això és difícil de demostrar. Es tractava un territori fronterer, entre els dominis musulmà i carolingi. Des del punt de vista que ens interessa aquí, cal pensar en l'existència de poblaments no gaire

continus en un i altre lloc del Camp. Si més no, topònims com Alcover, Almofter o Vila-seca fan pensar en una presència musulmana en aquesta zona en forma, potser, d'alqueries (*qura*) o fortificacions (*hisn*). O almenys, el fet que la població musulmana del districte de Tortosa tingués coneixement d'aquest territori de la plana del Camp, a partir dels assentaments propers de Siurana i Tortosa. A Cambrils, només amb el topònim Belianes hi ha sospites que sigui d'origen aràbic.

D'altra banda, la possible existència d'un assentament islàmic anomenat Qamrila és, ara per ara, una mera hipòtesi originada pel medievalista Xavier Ballestín. Aquest va identificar una família d'erudits musulmans originària de Qamrila, en el territori de Tortosa, i que s'ha volgut relacionar amb el topònim Cambrils. Aquests personatges estan documentats entre 1146 i 1158, just en el moment de la colonització cristiana, en una època tardana respecte al fet que Tarragona s'havia començat a revitalitzar. Per tant, no existeixen, de moment, indicis documentals ni arqueològics sobre la presència de poblament al terme de Cambrils durant l'època musulmana.

La colonització feudal i la fundació de la vila

Des del 1100 aproximadament hi hagué diversos intents del Comte i el Bisbe de Barcelona de colonitzar la ciutat de Tarragona. Finalment, la caiguda de Tortosa i l'ocupació de l'enclau de Siurana van permetre l'ocupació definitiva del Camp de Tarragona. D'acord amb els cànons del model feudal, el territori fou distribuït entre els cavallers (militars) i la noblesa cristiana en una complexa successió de dependències, deures i drets.

Ben aviat es van efectuar diverses donacions del lloc de Cambrils, la primera l'any 1152. Aquests actes implicaven l'atorgament d'un seguit d'avantatges a famílies forasteres per tal de facilitar la repoblació d'aquestes terres. Aquesta ocupació cal entendre-la més aviat com un procés de reorganització i redistribució del territori i d'arribada d'un nou contingent demogràfic. Segons afirma l'historiador Carles Maristany, que va investigar l'època medieval de

Cambrils (de moment, l'únic que ho ha fet), en la documentació referent a la vila es considera com a moment d'inici de la Castlania de Cambrils la carta atorgada pel comte Alfons I al cavaller Berenguer de Cambrils el gener de 1185, en què aquest es compromet a bastir-hi un castell. Això no significa que, durant la trentena d'anys que separen els dos documents, el territori cambrilenc restés deshabitada. Al contrari, hem de situar-nos en una època de migracions i d'arribada de colons cristians que s'assentarien en diversos indrets de la comarca: Cambrils, els Arcs, Botarell, Riudoms, Alforja, Reus, etc. La colonització es considera ja efectiva després de la resolució (violenta) del conflicte entre la família Bordet, senyora de Tarragona, i el comte de Barcelona, així com el pacte de repartiment del territori entre l'arquebisbe i el comte, abans de cloure el segle XII.

De fet, l'església de Cambrils s'esmenta ja el 1154, un any abans de la carta de població, tot i que no ocupava l'emplaçament actual. Quaranta anys més tard apareixen citades també les esglésies dels Arcs, Vilafortuny i Barenys, cosa que confirma el poblament efectiu d'aquests termes immediatament veïns. En el document de privilegis donats als pobladors de 1155 dóna la sensació que el nom de Cambrils està ja consolidat, segons l'opinió de la filòloga Montserrat Vidiella. Ara bé, no es coneix l'etimologia del nom de la vila: podria tenir un origen antroponímic (emparentat amb alguna família pobladora, procedent de la zona de Cambrils d'Odèn, al Solsonès) o podria fer referència a alguna edificació primitiva existent (del llatí CAMERILE).

Un cop colonitzat el Camp de Tarragona, la dinàmica feudal hi perfilaria una complexa estructura de dominis i drets senyorials. La Castlania de Cambrils en fou un element més, un territori feudal depenent del comte de Barcelona, en què el castlà es definia mitjançant una relació de vassallatge envers el seu senyor. A l'inici, el terme cambrilenc era també compartit per l'Arquebisbe de Tarragona, tot i que les actuacions dels comtes catalans, interessats en ocupar el territori ben de pressa mitjançant procediments d'atracció col·lectiva (com l'atorgació de cartes de població), van minvar el marge de maniobra de l'Església. En efecte, el procés de colonització devia ser força actiu durant els primers cinquanta anys de l'establiment: ja el 1158 trobem vendes de terres a Vilagrassa (documentades en el diplomatarí de la catedral de Tortosa) i el 1173

se cita un *vicus*, primera referència al poble. Al final d'aquest primer període de formació, trobem les primeres referències a l'ermita (1205) i al mercat (1206). La vila, emplaçada vora el camí de Tarragona a Tortosa, era un lloc de pas de viatgers que hi feien estada abans d'encarar el viatge per la inhòspita regió d'Alfama, que s'estenia del Coll de Balaguer cap a l'Ebre. La població va créixer aviat aprofitant el floriment del comerç (mercat i fira) i el tràfic de cabotatge (lleuda i port).

Les antigues partides autònomes

La configuració administrativa del Camp de Tarragona durant l'Antic Règim era molt complexa i encara actualment restem lluny de conèixer-ne tots els detalls. El territori estava jerarquitzat en nivells de poblament, els límits dels quals sovint eren qüestionats, i generaven conflictes entre viles veïnes i senyors jurisdiccionals. A més dels nuclis compactes de Cambrils i Montbrió (agregat a la jurisdicció de Cambrils fins al 1622), la zona conegué altres formes de poblament de tipus semidispers, com els vilars o els masos.

Els vilars eren llogarrets amb poques famílies que habitaven masos dispersos, com ho foren probablement Barenys i Vilafortuny (amb una església documentada ja el 1194). Els masos aïllats, en canvi, podien respondre a una extensió en la colonització del territori, sobretot d'aquells indrets més allunyats dels nuclis poblacionals, o bé a una reestructuració del món rural duta a terme a la baixa edat mitjana. Poden ser d'aquesta època pretèrita el Mas de l'Arany i Mas d'en Bosc, ambdós situats en llocs extrems del terme.

El territori de Cambrils estava, doncs, parcel·lat en diverses partides que responien a drets i jurisdiccions diferents, organització pròpia del sistema feudal. Aquestes partides van sobreviure fins al final de l'edat moderna, conegudes com a quadres, llavors ja quasi despoblades, perduts els seus referents medievals. Aquests enclavaments estaven majoritàriament sota la senyoria de l'arquebisbe de Tarragona o d'algun altre senyor eclesiàstic o laic.

Pel que fa a l'entorn més immediat de Cambrils, resultava molt variada la banda de llevant del terme, formada per un reguitzell de petites partides de població escassa o nul·la. Durant els primers segles (segles XII-XIV) van arribar a adquirir certa importància Vilafortuny, els Arcs, Barenys i Vinyols (inicialment era un mas). Però, llevat de Vinyols, els altres indrets van acabar desapareixent a finals de l'edat mitjana.

Ja en època moderna, el terme de Vilafortuny era de jurisdicció baronial. En canvi, el terme de Vilagrassa pertanyia a la cartoixa d'Escaladei, tot i que a l'edat mitjana havia estat de jurisdicció règia, mentre que el petit terme del Mas d'en Bisbe està documentat des del segle XIV com a domini de l'arquebisbe, com el mateix nom indica, tot i que la cartoixa d'Escaladei en percebia algunes rendes. Les quadres de Vilafortuny, Vilagrassa i Mas d'en Bisbe foren incorporades al terme de Cambrils l'any 1842, mentre que les de Barenys, les Comes d'Ulldemolins, les Franqueses i Mas de l'Abat foren annexionades a l'antic terme de Vila-seca i Salou. Totes elles depenien de la parròquia de Vilafortuny i tenien entitat pròpia.

D'altra banda, en època moderna es troben integrats dins dels límits jurisdiccionals de Cambrils antics enclavaments d'origen feudal, dels quals no se'n sap gairebé res. Per exemple, les partides dels Tegells i la Plana, a l'interior del terme, corresponien a una antiga quadra medieval sobre la qual tenia jurisdicció plena el batlle de Cambrils. Sospitem que altres partides haurien pogut formar petits feus durant els primers segles medievals, com ara la Parellada, la Llosa i l'Ardiaca.

Continuïtats en el poblament?

Diversos elements del paisatge han estat tradicionalment considerats com a generadors d'assentaments humans, pols d'atracció sobre els quals s'organitzen les estructures humanes. El principal element generador de paisatge és el turó o el promontori. Per exemple, és coneguda la preferència dels assentaments ibers per establir-se dalt de turons. Aquesta característica també es troba en els assentaments

castrals anteriors a l'any 1000 i en la construcció de fortificacions. En aquest sentit, a Cambrils pot resultar interessant la ubicació del castell de Vilafortuny, construït al segle XII sobre un promontori amb ocupacions anteriors d'època ibera i romana.

Uns altres elements paisatgístics generadors són els camins de llarg recorregut. A casa nostra, la Via Augusta va organitzar diversos assentaments al llarg del seu camí. Al nostre terme, la Via Augusta estableix un diàleg amb un conjunt d'elements geogràfics paral·lels (la línia de la costa) i perpendiculars (les rieres i els barrancs), els quals devien organitzar el territori antic del nostre terme. Per tant, les vil·les romanes de la Llosa i el Cap de Sant Pere s'han de relacionar dins de la franja dibuixada per la via romana i la mar, com a vies de comunicació principals. En època medieval, després de la colonització, la Via Augusta va servir per distribuir a banda i banda diversos assentaments, com la mateixa vila de Cambrils, el mas d'en Bosc, el mas de l'Arany o els límits d'antigues partides autònomes (Vilagrassa, Mas d'en Bisbe, etc.) Encara més, alguns camins d'origen medieval, com el de Montbrió o el de Riudecanyes també van ajudar a organitzar alguns assentaments menors (masos) al llarg del seu trajecte.

Finalment, cal considerar encara uns altres elements geogràfics generadors de paisatge. Es tracta dels torrents i les rieres (generadors lineals) i les fonts (generadors puntuals). En aquest sentit, antics assentaments medievals actualment desapareguts del tot, com els Arcs o Vilagrassa, poden tenir el seu origen en aquests elements, juntament amb la confluència d'altres (sobretot, camins).

Ara bé, sembla segura la universalitat d'aquests elements generadors en època antiga i medieval. Però, tanmateix, no sempre es pot postular la continuïtat d'assentaments d'èpoques diverses sobre un mateix punt, ja que podrien estar separats per amplis períodes de temps sense ocupació. Ara bé, l'existència de restes constructives a l'aire i de pervivències en els records podria haver dirigit l'atenció de nous pobladors cap a un determinat indret, com podria haver estat el cas del castell de Vilafortuny.

Les restes de la partida de la Carlania

En aquest punt, desitjaria complaure la petició de l'organitzador d'aquest acte per tal de parlar una mica sobre les restes de la partida de la Carlania. Ja hem

dit que la castlania era una institució medieval que tenia el seu origen en el territori d'un castell. Arran de l'ocupació de la zona del Camp de Tarragona, la Castlania de Cambrils es va erigir com un element més de l'estructura territorial, depenent del comte de Barcelona, i el castlà es definia mitjançant una relació de vassallatge vers el seu senyor. Els privilegis que gaudia el castlà no estaven gaire ben definits i sovint entraven en conflicte amb els del monarca, representat pel batlle. Al segle XIV, una revisió dels drets de la castlania va establir les prerrogatives de cobrament d'imposicions i penes, el dret a la quarta part de la lleuda (un impost que gravava el trànsit de les mercaderies al seu pas pel terme), dels forns de coure pa i d'altres rendes reials. Al segle XV trobem, a més, que el castlà exercia la jurisdicció civil i criminal de Cambrils. La figura del castlà va desaparèixer el 1472, amb la transferència del terme de Cambrils al comte de Cardona i Prades.

El nom de Castlania ha perdurat amb el temps en el ric patrimoni toponímic local, malgrat que fonèticament alterat en la forma *Carlania*. Avui el nom designa una petita partida de terra situada damunt de la vila. Enmig de la partida existeix una construcció enrunada d'origen incert. L'estat de conservació de l'entorn havia estat deplorable, fins que recentment s'ha netejat la zona i s'hi ha fet una intervenció arqueològica. Aquesta ha permès descobrir els fonaments d'una possible torre i poca cosa més. Cal dir, també, que la documentació escrita no ha estat capaç d'aportar cap dada.

L'antiguitat i la vàlua de l'indret s'endevina per l'excepcionalitat de la construcció. Les parets de l'edifici descansen sobre una base sòlida, amb carreus de pedra a les cantonades i parament de còdols lligats amb argamassa. Els murs estan construïts amb blocs de tàpia de profunditat considerable. Els diversos forats que esquitxen el parament tindrien funcions diverses. Alguns d'ells podrien haver suportat estructures de fusta, bastides durant la construcció de l'edifici o bigues per sostenir el sòl del pis superior. Un altre tipus de forats corresponen clarament a espitlleres. La tècnica constructiva d'aquest edifici sembla d'origen àrab i fou molt emprada durant el segle XIV en la fortificació de les viles catalanes.

Pel que observem, les restes corresponen a un antiga construcció fortificada, situada vora la confluència de l'antic camí de Montbrió i l'antic camí de Montroig. Es tractaria, doncs, d'una edificació medieval, potser una de les més antigues del nostre municipi. La relació que s'ha volgut veure amb l'antiga institució de la Castlania està suggerida per la persistència del topònim de la partida. Ara bé, no és possible conèixer, ara per ara, quina relació podria haver-hi.

El creixement de la vila

El poble fou construït de forma agrupada, és a dir, sense dispersió dels habitatges. Un primer cop d'ull a la planta del barri antic revela ràpidament la forma rectangularada partida per un eix viari central (el carrer Major) i diversos carrers travessers. Aquesta estructura és pròpia d'una vilanova baix medieval. D'altra banda, un segon cop d'ull al traçat viari no deixa passar per alt un altre eix d'ordenació important, el carrer de la Fira (actual carrer del Cardenal Vidal i Barraquer), potser un antic camí fossilitzat.

De fet, al barri antic de Cambrils s'hi poden diferenciar almenys tres àrees morfològiques:

- La Plaça porticada defineix un sector, possiblement el més antic del poble, amb un conjunt de carrers estrets i tortuosos connectats amb el carrer de la Fira.
- El traçat ortogonal, que ocupa ben bé la meitat de la planta. L'eix principal fa uns 155 metres i correspon al carrer Major. Aproximadament a cada 30 metres s'hi entrecreu un carrer perpendicular que configura una mena d'estructura d'espina de peix. Aquest traçat, però, no és del tot regular: el carrer del Castlà no té continuïtat a l'altra banda del carrer Major, mentre que el carreró del Soldat no s'ha arribat a desenvolupar a l'igual que altres atzucacs de la mateixa illa de cases. Ens trobem, sens dubte, davant d'una trama urbana planejada i acuradament traçada, pròpia de les vilanoves dels segles XII i XIII.

- Finalment, els sectors de creixement des de la baixa edat mitjana són el carrer de l'Hospital, la vilanova del raval de les Premses (zona entorn a l'actual carrer de Sant Plàcid) i el carrer de les Creus, aquest darrer obert al segle XVIII.

No disposem de dades documentals que ens permetin de resseguir el creixement urbà del poble a l'època medieval i només la trama de la planta ens pot oferir algunes pistes sobre aquesta expansió. Durant la creació del poble, devia construir-se un petit castell o casa fortificada, tal com manaven les atorgacions efectuades. Alguns estudiosos locals han apuntat que aquest castell es trobés a l'actual plaça d'Espanya. El primer nucli poblacional havia d'organitzar-se a l'entorn d'aquesta fortificació. Potser el carrer de la Fira hi va jugar algun paper organitzador que, ara per ara, tan sols sospitem.

El segon nucli d'expansió urbana fou la planta ortogonal travessada pel carrer Major. La vila quedava closa entre els murs de la muralla, començada a construir cap a finals del segle XIII, un centenar d'anys més tard de la creació de la vila, segons afirma Maristany. Al llarg de l'època medieval s'hi feren, però, diverses millores. A l'interior de la muralla s'hi encabien solars buits, horts i corrals que, poc a poc, es van anar ocupant.

Crec que no és fins a la recuperació demogràfica iniciada durant el segle XVI que comença l'expansió de la vila a l'altra banda del carrer de l'Hospital. A finals d'aquest segle –i encara ben entrat el segle XVIII– s'anomenava Vilanova al sector entre el carrer de l'Hospital i l'actual carrer de Sant Plàcid. Aleshores, el carrer de l'Hospital es convertí en el principal eix de la població, per on hi transitava el Camí Reial.

És també l'època de construcció de l'actual església de Santa Maria. Sembla que el temple va ser començat a finals del segle XV i acabat el segle següent. Pel que fa a l'església anterior, cal dir que se'n desconeix la ubicació. No obstant això, la toponímia ens dóna una pista en la partida de les Tecles o Quecles, que no és més que una deformació del mot *clergues*. Aquesta

referència està documentada des del segle XIV i, per tant, deu fer al·lusió a alguna estructura d'aquella època. Aquest sector es troba a l'altra banda de la riera, al raval de Gràcia, i alguns cronistes hi situen l'antiga església del poble. Encara més significatiu resulta el fet que durant el segle XVI s'anomenés Església Vella a aquesta partida de terra, mentre s'estava construint el nou temple a l'emplaçament actual.

Abans dels tràgics successos del setge de 1640, la muralla tancava la vila pels actuals carrers Creus, Sant Plàcid, Corona d'Aragó i Passeig Albert, i era rodejada per un carreró de circumval·lació interior. La muralla obria portals al Capuig (això és, al capdamunt del carrer Major, encara existent) i als dos extrems del carrer de l'Hospital: el portal del Joc (mirant cap a la riera) i el de Santa Maria o Portalet (mirant cap a l'ermita). Sembla que aquesta zona del Portalet ha sofert diversos canvis amb el temps, els quals no ens és possible de resseguir.

La muralla estava coronada per torres. Actualment hi ha indicis d'almenys les següents torres: dues al capdamunt del Capuig (la Torre del Bou i una altra torre les restes de la qual s'han trobat recentment) i una torre al final del carrer de Gimbernat (Torre del Biel, encara s'hi pot intuir la seva planta). Fora vila, però prop d'ella, hi havia les torres de la Riera, de l'Ermita i del Llimó. L'arquitecte Ramon Aloguín les ha datades, respectivament, a l'època baix medieval, al segle XIV i al segle XVII.

A finals del segle XVI, el carrer Sant Plàcid ja estava configurat i, amb ell, els carrers de l'Olleta i la Botera. Aquest sector formava un raval, tot i que en època moderna estava integrat dins de muralla. A partir d'aquesta configuració, el creixement demogràfic va portar la creació d'altres ravals: el raval de les Premses (després dit de Sant Plàcid), el raval de la Verge del Camí, el raval de Gràcia o l'incipient barri de Marina, aquests dos darrers apartats del nucli urbà. El raval de Gràcia va créixer a redós del convent de frares agustins de Nostra Senyora de Gràcia.

L'origen del barri del Port

Vora el mar, l'establiment del barri mariner fou lent. Abans del segle XVIII no hi ha cap testimoni documental que faci referència a una població establerta en aquest sector. En el gravat que dibuixà Beaulieu de la vista general de Cambrils a mitjan segle XVII s'hi mostra la Torre de Mar sense cap altra edificació al seu voltant. Aquesta torre podria haver estat construïda al segle XVI.

D'altra banda, les llistes de compliment pasqual que elaborà el rector Josep Viladot al darrer quart del segle XVII ni les del rector Josep Font dels primers anys del segle següent no esmenten mai cap família que visqués a la platja, i tampoc n'hi ha cap indicatiu en els llibres sacramentals. Amb el risc de caure en un paracronisme, es podria avançar la hipòtesi que durant la Guerra de Successió s'hi devien començar a bastir-hi algunes cases, a redós de la torre de guaita i la botiga de mar que la vila havia establert recentment. Malgrat que els entorns eren insalubres, coberts d'aiguamolls, prats i arrossars, la seguretat de la costa va facilitar la seva colonització. Ja l'any 1723 trobem una referència escrita que ens confirma per primera vegada la presència d'una població marinera a la Platja, mentre que un esment del 1729 a una "*casa de mar*" reafirma la idea que en aquesta dècada ja hi havia alguns immobles a la platja. Per als pescadors resultaria atractiu poder habitar vora el mar per motius de proximitat al lloc de treball, més que a l'interior, on, en canvi, hi trobem molts mariners. Aquests darrers s'absentaven de casa durant llargs períodes en motiu de les rutes comercials que feien i, per tant, no els era tan necessari viure al costat de la platja.

A la fi, cal pensar que l'establiment de magatzems de mercaderies a la platja seria parella a l'increment del comerç marítim. Aquest tràfec animaria aquell sector del terme, bo i poblant-lo amb els anys. El cens de 1759 assenyala una quinzena de famílies al port i la població va continuar augmentant, sobretot al segle XIX.

L'estudi del poblament antic del territori cambrilenc necessita un esforç de síntesi per ordenar la gran quantitat de noves dades obtingudes durant els darrers anys. En aquest sentit, pren una importància extrema continuar treballant en l'anàlisi de restes i jaciments. D'altra banda, noves metodologies com l'anàlisi del paisatge i la toponímia haurien d'aportar noves dades interpretatives al coneixement de l'estructura i l'organització del poblament a Cambrils. Pel que fa a l'estructura urbana, l'anàlisi de la planta, la recopilació de referències documentals i les prospeccions arqueològiques haurien de permetre incrementar el coneixement de l'evolució del poble fins als nostres dies.

ANNEXOS

Poblament antic al terme de Cambrils

Període	Jaciments	Ubicació	Materials
Ibèric ple (s. IV – III aC)	Castell de Vilafortuny	Camí de Vilafortuny Camí del Mas d'en Bosc	Ceràmica Cipus romans
	La Pobla d'en Taudell	Prop via fèrria	Ceràmica Material divers
Finals s. III aC – primera meitat s. II aC	Castell de Vilafortuny La Pobla d'en Taudell		
Segona meitat del s. II (implantació cadastre)	Castell de Vilafortuny La Pobla d'en Taudell		
	Mas d'en Gras	Camí de Cambrils	Vil·la (fins al s. III) Mil·liari Ceràmica ibèrica
Primera meitat del s. I aC	Castell de Vilafortuny La Pobla d'en Taudell Mas d'en Gras		
Segona meitat del s. I aC i època d'August (implantació <i>villae</i>)	Castell de Vilafortuny La Pobla d'en Taudell Mas d'en Gras		
	Els Antigons	Camí de Reus Via Augusta	
	Cap de Sant Pere	Petita elevació vora el mar	Assentament rural Alt Imperi Forn ceràmic
	Pujada de Na Ponça	Camí Mas d'en Bosc Camí de Vilafortuny	Material divers
	Els Tallats	Camí de Vilafortuny	Una inhumació Ceràmica i estris
	Esquirol	Vora el mar	Vil·la
	La Llosa	Barranc del Camí Vora el mar Via Augusta	Vil·la (fins al segle V) Inhumacions
	La Parellada	Barranc del Camí Riera d'Alforja	4 tombes
	Ermite M. D. Camí	Barranc del Camí Carretera de Montbrí Via Augusta	Ceràmica Necròpolis
	Hostal Don Juan (Vinyols)	Riera de Riudoms Camí Vell de Tarragona	Enterraments Ceràmica

Classificació semiòtica dels topònims

Masos (habitatges i antropònims)	Mas d'en Bosch, Mas de la Pastora, Mas de la Foresa, Masos, Masiasses, Masies, Mas d'en Bisbe, Masieta, Mas d'en Blai, Mas de l'Arany, Mas de Clariana, Casals, Mas d'en Jaques, Mas d'en Marcó, Mas d'en Reig
Altres construccions	Església Vella, Font Coberta, Forns Teulers, Molí d'Avall, Torre d'en Parrelada, Molí de la Torre
Situació respecte a la vila	Capuig, Davall la Vila, Vilanova
Camins	Camí de Montbrí, Camí de Mont-roig, Quatre Camins
Horts i camps	Horta Jove, Hortes Velles, Culivàs, Campassos, Closos de les Parellades, Garrofers, Horta de Santa Maria, Freginals, Tallats
Jurisdiccions	Ardiaca, Domenges de l'Arquebisbe, Emprius, Castlania, Parellada, Terme Real, Clergues?
Tipus de terreny	Arenes, Bassasses, Planes, Mar Mortor, Vilagrassa?
Accidents geogràfics	Cavet, Comes, Pujada de Na Ponça, Regueral, Cap de Sant Pere
Fauna i flora	Cau del Toixó, Albereda, Aubegran, Prats, Revellar
Indrets de joc	Joc de Pilota, Joc de Bitlles, Joc de la Rutlla
Antroponímics	Tegells, Vilafortuny, Esquirol, Francina?
D'origen no llatí	Belianes, Arcs?
Desconegut	Guardamar, Canals, Antigons, Garrocs (il·localitzable), Llosa